

Asia: VN/24520/2023

Uuden vammaispalvelulain soveltamisalan tarkentaminen

Lausunnonantajan lausunto

1. Lausunnonantajan organisaatio

Palveluntuottaja

2. Pidätkö hallituksen esitysluonnoksen 3 luvussa kerrottuja tavoitteita kannatettavina?

kyllä osin

Voit halutessasi esittää huomioita:

Attendo pitää esitysluonnoksen tavoitteita sinänsä kannattavina, mutta tunnistaa, että tavoitteiden täyttymisellä saattaa olla ristipainetta keskenään, jolloin tavoitteet eivät voi täysimääräisesti samanaikaisesti toteutua.

Soveltamisalana tarkentamisen tavoitteena on turvata vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutuminen ja samanaikaisesti palveluiden saatavuus sekä hyvinvointialueiden mahdollisuus rahoittaa uudistus. Attendo esittää huolen siitä, että vallitsevassa valtion ja hyvinvointialueiden taloudellisessa tilanteessa vammaisten henkilöiden oikeuksien tosiasiallinen toteutuminen voi kärsiä siitä, että palveluiden saatavuus heikkenee hyvinvointialueiden pyrkiessä tasapainottamaan talouttaan. Vammaispalvelulain mukaiset palvelut ovat subjektiivisia oikeuksia ja hyvinvointialueiden on tuotettava kyseisiä palveluita määrärahoista riippumatta. Vammaisten palveluiden siirtyessä pääasiallisesti sosiaalihuoltolain yleispalveluiden mukaisina tuotettavaksi syntyy riski siitä, että palveluita ei lainkaan kyetä järjestämään määrärahojen puitteissa. Toisin kuin vammaispalvelulain mukaisessa palveluntuotannossa, sosiaalihuoltolain palveluihin varatut julkiset varat eivät olisi millään tapaa korvamerkittyjä vammaisille henkilöille, mikä voi johtaa palveluiden saatavuuden tai laadun heikkenemiseen.

Attendo kannattaa esityksen tavoitetta lain yhtenäisestä soveltamisesta, koska vammaisen henkilön palveluiden saantia tai sisältöä koskevan päätöksenteon laadun ei tulisi olla riippuvainen hänen asuinpaikastaan Suomessa.

3. Päästäänkö esitetyillä muutosehdotuksilla esityksen tavoitteisiin?

en osaa sanoa

Voit halutessasi esittää huomioita:

Attendo toteaa edellä esitetyllä tavalla olevansa huolissaan ristiin vetävien tavoitteiden mahdollisuutta toteutua täysimääräisesti ja etenkin vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutumisesta.

Attendo esittää huolen siitä, voiko ensisijaisen lainsäädännön mukaisten palveluiden saatavuusongelmat johtaa siihen, että osa vammaisista henkilöistä, jotka mahdollisesti ovat aiemman vammaispalvelulain voimassaollessa saaneet palveluita subjektiivisena oikeutenaan, voisivat jäädä kokonaan kaikkien palveluiden saannin ulkopuolelle. Esityksen sivulla 23 todetaan, että ensisijaisen lainsäädännön mukaisten palveluiden saatavuusongelmat eivät johda siihen, että palvelua olisi myönnettävä erityislain eli toissijaisen lainsäädännön perusteella. Tästä seuraa johtopäätös, että soveltamisalan täsmennyksellä on vaarana luoda uusi väliinpuotoajien ryhmä vammaisia henkilöitä, jotka tarvitsisivat vammaispalvelulain mukaisia palveluita, mutta jotka eivät kuitenkaan saa lainkaan mitään palveluita sen seurauksena, että ensisijaisesta lainsäädännöstä löytyisi tarvetta vastaava riittävä ja sopiva palvelu, mutta jota ei kuitenkaan määrärahojen puuttuessa kyetä järjestämään.

Attendo katsoo, että lakimuutos poistaa vammaispalveluiden erityispalveluiden funktion niin sanottuna viimesijaisena turvana vammaiselle henkilölle, minkä takia lakiuudistus voi heikentää vammaisen henkilön perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista perusoikeuksien heikennyskiellon vastaisesti. Hyväksytyyn vammaispalvelulain uudistuksella pyrittiin saattamaan lain piiriin ns. väliinpuotoajaryhmät (kuten lievästi kehitysvammaiset ja autismikirjon ihmiset) poistamalla laista diagnoosiperusteinen soveltaminen. Vaikka esityksellä ei puututa tähän lähtökohtaan, Attendo on huolissaan siitä, että viimesijaisen turvan poistolla luodaan kuitenkin vielä laajempi väliinpuotoajien ryhmä, joka sisältää myös nämä hyväksytyyn lain esitöissä tunnistetut väliinpuotoajat, joiden tuli lakiuudistuksella päästä erityispalveluiden piiriin.

Attendo katsoo, että lain soveltamista selventävät muutosehdotukset koskien mm. palvelutarpeen arvioinnin ja palveluiden maksullisuuden erottamista ovat kannatettava ja oikea työkalu lain yhtenäistä soveltamista koskevan tavoitteen saavuttamisessa.

4. Ovatko ensisijaisen lainsäädännön mukaisten palvelujen ensisijaisuutta korostavat säännökset mielestänne kannatettavia? (Vammaispalvelulain 2 §)

en osaa sanoa

Voit halutessasi esittää huomioita tai lisätä muutosehdotuksen:

Attendo katsoo, että ensisijaisen lainsäädännön mukaisten palvelujen ensisijaisuutta korostavat säännökset asettavat korkean osaamistasovaatimuksen palvelupäätöksiä tekeville sosiaalityöntekijöille.

Esityksessä esitetään esimerkkejä vammaispalvelulain mukaisista palveluista ja niille löytyvistä ”vastinpareista” sosiaalihuoltolain puolelta. Esityksen mukaan esimerkiksi sosiaalihuoltolain mukainen sosiaalinen kuntoutus ja terveydenhuoltolain mukainen lääkinnällinen kuntoutus ovat ensisijaisia vammaispalvelulain mukaiseen valmennukseen nähden.

Attendo pitää tärkeänä, että palvelupäätöksenteossa kyetään tunnistamaan vammaispalvelulain mukaisten erityispalveluiden erityispiirteet sekä erot ensisijaisten lakien yleispalveluihin siten, että erityispalveluita ei korvata mekaanisesti esityksen tarjoamalla erityispalveluiden yleislaeista löytyvillä vastinpareilla. Sen sijaan päätöksentekijöiden on tapauskohtaisessa harkinnassa pohdittava tarkkaan palveluiden tosiasiallista sisältöä, jotta vammaisen henkilön tuen ja avun tarpeeseen kyetään aidosti vastaamaan. Attendo pitää tärkeänä, että päätöksentekijöille tarjotaan koulutuksen avulla asianmukaiset valmiudet päätöksentekoon lain sisällön muuttuessa.

5. Onko elämänvaiheessa tavanomaisesta poikkeavaa tarvetta koskeva säännösehdotus mielestänne kannatettava? (Vammaispalvelulain 2 §)

kyllä osin

Voit halutessasi esittää huomioita tai lisätä muutosehdotuksen:

Attendo pitää elämänvaiheessa tavanomaisesta poikkeavaa tarvetta koskevaa säännösehdotusta kannatettavana esityksessä esitetyllä perusteella, että kyse olisi lakiin tehtävästä täsmennyksestä, joka jo sinällään sisältyy sekä voimassa olevan lainsäädännön että uuden hyväksytyn vammaispalvelulain henkeen ja sisältöön ja että elämänvaiheen huomioimista koskevat periaatteet ovat ohjanneet soveltamiskäytäntöä jo nykyisin. Attendo katsoo, että tältä osin täsmentävässä ehdotuksessa ei olisi merkittävää muutosta nykyiseen.

Attendo katsoo myös, että elämänvaihetta koskeva palveluiden rajausta on onnistuneempi konsepti kuin hyväksytystä vammaispalvelulaista eduskuntakäsittelyvaiheessa pois pudonnut ns. ikääntymisrajaus, jonka perustuslakivaliokunta katsoi ko. vaiheessa ongelmalliseksi. Elämänvaihearvio koskee kaikkia henkilöitä iästään riippumatta, joten tämä ei aseta henkilöitä eri asemaan iän perusteella lain soveltamisen kannalta. Elämänvaihekonsepti on looginen ja yksinkertainen, ja se kykenee huomioimaan myös sen, että eri elämänvaiheissa ns. tavanomainen avun ja tuen tarve vaihtelee, jolloin kussakin elämänvaiheessa myös tavanomaista tarvetta kuvastava vertailukohde säilyy vertailukelpoisena verrokkina.

Elämänvaihearviointi ei kuitenkaan ole ongelmaton sen sisällön selkeyden kannalta. Arvio siitä, poikkeako henkilön avun tai tuen tarve siitä, mikä on henkilön elämänvaiheessa tavanomainen

tarve, on varsin altis päätöksentekijän subjektiivisille näkemyksille, minkä takia asiassa herää huoli päätöksenteon yhdenmukaisuudesta. Tästä syystä Attendo pitää tärkeänä soveltamiskäytäntöä varten, että esityksessä pyritään avaamaan eri elämänvaihearvioinnin sisältöä erittelemällä eri ikäkausia ja niihin liittyviä vaihtuvia rooleja, tehtäviä sekä vastuita.

6. Onko asiakkaan edun ja maksuttomuuden suhdetta koskeva tarkennus mielestänne kannatettava? (Sosiaalihuoltolain 4 §)

kyllä

Voit halutessasi esittää huomioita tai lisätä muutosehdotuksen:

Attendo pitää tarkennusta kannatettavana, jotta lain yhtenäinen soveltaminen ja yhdenvertainen palvelujen saanti eri alueilla voidaan varmistaa

7. Onko asiakasmaksulain säännöksiä täydentävä niin sanottu suojasäännös mielestänne kannatettava? (Vammaispalvelulain 2 §:n 4 ja 5 momentti)

kyllä osin

Voit halutessasi esittää huomioita tai lisätä muutosehdotuksen:

Attendo pitää niin sanottua suojasäännöstä kannatettavana siitä näkökulmasta, että säännös voi pienentää sitä vammaisten henkilöiden piiriä, joilla aiemmin maksuttomat palvelut muuttuvat väistämättä lakimuutoksen myötä maksullisiksi. Attendo katsoo, että suojasäännöksen soveltumisen kynnyksen tulisi olla matala ja että tämän seikan olisi syytä ilmetä lain esitöistä, jotta kynnys ei soveltamiskäytännössä asettuisi korkeaksi.

Attendolle jää kuitenkin epäselväksi, mitä suojasäännös tuo lisää asiakasmaksulain 11 §:ään verrattuna vammaisen henkilön asemaan ja millä tapaa suojasäännös olisi kyseistä asiakasmaksulain säännöstä ”velvoittavampi”, kuten esityksen sivulla 49 todetaan. Attendon näkemyksen mukaan asiakasmaksuja koskeva sääntely olisi kannattavaa keskittää sitä koskevaan nimenomaiseen lakiin, minkä takia Attendo ehdottaa, että suojasäännöstä koskeva muutos toteutettaisiin asiakasmaksulaissa ja vammaispalvelulakiin lisättäisiin tarvittaessa viittaussäännös tähän uuteen asiakasmaksulain kohtaan.

8. Voit halutessasi esittää muita huomioita esityksestä:

-

Markkanen Antti
Attendo Suomi Oy

